

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

FEITEN EN FABELS IN DE OVERGANG VAN PO NAAR VO

INHOUD

1	Inleiding 3
2	Achtergrondinformatie 4
3	Feiten en fabels 5
3.1	De status van het schooladvies 5
3.2	De status van plaatsingswijzers 5
3.3	De status van plaatsingsadviezen 6
3.4	Beoordeling van onderwijsresultaten in het VO 7
3.5	Opstromen en afstromen 8
3.6	Informatie over vervolgsucces in het VO 9
4	Afsluitend 11
4.1	Informatiebronnen 11

1 Inleiding

Mede naar aanleiding van de oproep tot kansrijk adviseren van minister Slob in januari 2021, hebben we in het voorjaar van 2021 onderzoek gedaan naar de wijze waarop basisscholen in schooljaar 2020-2021 invulling hebben gegeven aan de adviesprocedure voor leerlingen uit groep 8. De uitkomsten van dit onderzoek zijn te vinden op: [Eerste uitkomsten doorstroomonderzoek po schoolloopbanen | Primair onderwijs | Inspectie van het onderwijs \(Inspectie van het Onderwijs.nl\)](#).

Tijdens dit onderzoek zijn verschillende fabels, die er leven in het onderwijsveld, aan het licht gekomen. Fabels over enkele versus dubbele adviezen, over de mogelijkheden van opstromen en afstromen, over de inhoud en status van plaatsingswijzers, over de mogelijkheid van plaatsingsadviezen geven, over hoe de Inspectie van het Onderwijs naar doorstroomgegevens kijkt en welke gegevens over het vervolgsucces van leerlingen beschikbaar zijn. Voor besturen, scholen en andere professionals die bij het adviesproces betrokken zijn, stellen we deze fabels in dit document aan de orde en we beschrijven vooral ook wat het feit is. We geven daarbij ook toelichtingen en voorbeelden.

2 Achtergrondinformatie

In groep 8 van de basisschool krijgt elke leerling een advies over het type voortgezet onderwijs dat bij zijn of haar niveau past. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de leerprestaties, maar ook naar 'zachte' leerlingkenmerken (zoals werkhouding, motivatie en zelfvertrouwen) en de gehele ontwikkeling op de basisschool. Sinds schooljaar 2014-2015 is niet langer de eindtoets (nu doorstroomtoets), maar het schooladvies leidend bij de plaatsing van een leerling in het voortgezet onderwijs.

Een schooladvies voor het voortgezet onderwijs kan enkelvoudig zijn: pro, vmbo-b, vmbo-k, vmbo-gt, havo, vwo of dubbel, met twee aan elkaar grenzende schooladviezen: vmbo-b/k, vmbo-k/gt, vmbo-gt/havo, havo/vwo. Het schooladvies Praktijkonderwijs (pro) en de toevoeging Leerwegondersteunend Onderwijs (lwoo) hebben een aparte status. Niet de basisschool, maar het samenwerkingsverband VO bepaalt of een leerling een toelaatbaarheidsverklaring krijgt voor praktijkonderwijs en of een leerling is aangewezen voor Lwoo.

Het schooladvies is leidend voor de toelating tot het voortgezet onderwijs. De doorstroomtoets geldt voor alle leerlingen als tweede gegeven. Wanneer het resultaat op de doorstroomtoets hoger uitvalt dan verwacht, moet de basisschool het advies naar boven bijstellen.¹ Alleen als het in het belang is van de leerling, kan de school besluiten het advies niet te verhogen. De school moet dit motiveren. Wanneer het resultaat op de doorstroomtoets lager is dan verwacht, dan wijzigt de basisschool het schooladvies niet.

Sinds schooljaar 2018-2019 bestaat het advies op basis van de eindtoets (nu doorstroomtoets) uit vijf dubbele toetsadviezen pro/vmbo-b, vmbo-b/k, vmbo-k/gt, vmbo-gt/havo en havo/vwo en het enkelvoudige toetsadvies vwo. De dubbele toetsadviezen zijn er voor bedoeld om leerlingen zoveel mogelijk kansen te gunnen. Een enkelvoudig schooladvies wijkt daardoor per definitie (m.u.v. vwo) af van het toetsadvies.

De basisschool geeft een advies voor de schoolsoort in het voortgezet onderwijs aan de leerling en diens ouders. De leerling en de ouders bepalen vervolgens zelf bij welke VO-school de leerling wordt ingeschreven. VO-scholen moeten leerlingen minimaal op het niveau plaatsen dat door de basisschool is geadviseerd. Als de leerling en ouders zelf naar beneden willen afwijken ten opzichte van het gegeven schooladvies, dan moeten de ouders hiervoor nadrukkelijk toestemming geven aan de VO-school.

¹ Uitzondering: Als leerlingen een schooladvies pro hebben gekregen en de doorstroomtoets maken op niveau pro/vmbo bb, dan is het niet verplicht om het schooladvies bij te stellen.

3 Feiten en fabels

3.1 De status van het schooladvies

Feit:

De basisschool is eigenaar van haar eigen schooladvies. De basisschool kan het beste inschatten welke schoolsoort in het voortgezet onderwijs naar verwachting het meest geschikt is voor een leerling. Hiervoor bepaalt de basisschool zelf welke informatie zij gebruikt bij het opstellen van een weloverwogen schooladvies. Dit advies komt tot stand onder de professionele verantwoordelijkheid van basisschoolleeraren, intern begeleiders en schoolleiders. Leerlingen in groep 8 voor wie nog niet helemaal duidelijk is welke schoolsoort het meest geschikt is, kunnen baat hebben bij een dubbel schooladvies. Basisscholen hebben altijd het recht om zowel enkelvoudige als dubbele adviezen te geven.

Fabel:

“VO-scholen kunnen eisen stellen aan het basisschooladvies.”

Dit klopt niet. VO-scholen mogen bijvoorbeeld niet aan de basisschool vragen om uitsluitend enkele of dubbele adviezen te geven, het schooladvies aan te passen (zowel naar boven als naar beneden) of extra laag te adviseren.

Toelichting:

Het is aan de basisschool welk schooladvies zij besluit te geven. Ook als het gaat om het geven van een enkelvoudig of dubbel advies. In sommige regio's zijn afspraken gemaakt om uitsluitend enkelvoudige (of juist uitsluitend dubbele) schooladviezen op te stellen. Basisscholen kunnen dan denken dat dubbele (of enkele) schooladviezen niet zijn toegestaan. Dit is niet juist. Als basisscholen vinden dat een dubbel (dan wel enkelvoudig) advies het best passende advies is, dan horen zij dit advies te geven. Op lokaal en regionaal niveau kunnen basisscholen en VO-scholen wel afspraken maken over hoe het schooladvies tot stand komt en welke gegevens daarbij worden betrokken. Het gaat dan om afspraken die de basisschool en de VO-school allebei onderschrijven, en dus niet om het eenzijdig door het voortgezet onderwijs afdwingen van een toets of eenzijdige afspraken over enkele of dubbele adviezen. Het is overigens onwenselijk dat er tussen PO en VO afspraken worden gemaakt waarbij op voorhand het werken met dubbele adviezen wordt uitgesloten.

Wanneer de uitslag van de doorstroomtoets een hoger advies aangeeft dan het schooladvies, dan moet de basisschool het advies naar boven bijstellen.

3.2 De status van plaatsingswijzers

Feit:

Plaatsingswijzers van het VO kunnen basisscholen ondersteunen bij het breed kijken naar een leerling om te komen tot een weloverwogen schooladvies. Het gaat in de plaatsingswijzers veelal om zowel de cognitieve als de 'zachte' leerlingenkenmerken, die volgens het VO passen bij een bepaald niveau. Een plaatsingswijzer is echter nooit leidend of bepalend.

Fabel:

“De plaatsingswijzers van het VO zijn leidend en zelfs voorschrijvend voor het geven van het juiste schooladvies aan een leerling.”

Dit mag niet. Basisscholen kunnen dit denken doordat sommige VO-scholen daarin erg stellig zijn.

Toelichting:

In plaatsingswijzers staat bijvoorbeeld beschreven wat de kenmerken zijn waaraan een leerling moet voldoen om bij de desbetreffende VO-school of, in sommige gevallen, op de VO-scholen in de regio, op een bepaald niveau geplaatst te worden. Het is belangrijk voor basisscholen om te weten welke inhoudelijke keuzes de VO-school maakt voor de desbetreffende plaatsingswijzer om deze goed op waarde te kunnen schatten bij gebruik in het adviesproces.

Een VO-school mag geen andere gegevens of aanvullende toetsen eisen. Ook mogen regio's of VO-scholen geen strengere richtlijnen hanteren voor de plaatsing op een bepaald niveau dan vanuit het leerlingvolgsysteem aannemelijk zou zijn. Wel mag een VO-school een plaatsingsbeleid hanteren waarbij broertjes of zusjes voorrang krijgen of waarbij geloot wordt.

3.3**De status van plaatsingsadviezen****Feit:**

Basisscholen geven een schooladvies dat opgevolgd moet worden door de VO-school. Naast het schooladvies mag een basisschool een plaatsingsadvies geven waaruit blijkt welke (brug)klas het meest geschikt zou zijn voor de leerling. Hierbij is dan rekening gehouden met de combinatie van het schooladvies, het bredere perspectief en de groei mogelijkheden van de leerling.

Een plaatsingsadvies is niet bindend, er kunnen geen rechten aan worden ontleend. Een VO-school kan er rekening mee houden, maar hoeft dit niet. Een plaatsingsadvies kan de VO-school helpen om de leerlingen zoveel mogelijk te plaatsen op de, volgens de basisschool, best passende plek.

Fabel:

“Een plaatsingsadvies is niet nodig omdat het schooladvies per definitie voldoende informatie geeft om de leerling in de juiste klas op het VO te plaatsen.”

Dit klopt niet. Een plaatsingsadvies kan nodig zijn als toelichting op het schooladvies. Als een leerling bijvoorbeeld een schooladvies vmbo-gt/havo heeft gekregen kan het belangrijk zijn om aan te geven dat het wenselijk is om een leerling in een havo-klas te plaatsen. Het plaatsingsadvies is hiermee een nadere toelichting op het schooladvies. De VO-school kan er rekening mee houden bij het plaatsen van de leerling, maar dit hoeft niet.

Toelichting:

Om tot een goed plaatsingsadvies te komen, passend bij de betreffende VO-school, is het belangrijk dat basisscholen zicht hebben op de verschillende klassen die de VO-school heeft en het niveau van de lessen en de lesstof in de brugklassen. Bij de ene brugklas vmbo-t/havo kan het niveau van de lessen en lesstof bijvoorbeeld meer gericht zijn op vmbo-t, bij de andere kan het niveau meer richting havo gaan en bij weer een andere wordt er breed gedifferentieerd.

Voorbeelden van een 'kansrijk plaatsingsadvies':

- Een leerling met het dubbele basisschooladvies vmbo-basis/kader wordt geplaatst in de kader-klas.
- Een leerling gaat met het schooladvies havo naar een VO-school met gemengde brugklassen. Daar wordt de leerling geplaatst in de havo/vwoklas.

Voorbeelden van een 'voorzichtige plaatsingsadvies':

- Een leerling met het dubbele basisschooladvies vmbo-t/havo wordt geplaatst in het laagste niveau van het advies: de brugklas vmbo-t.
- Een leerling gaat met het schooladvies havo naar een VO-school met gemengde brugklassen. Daar wordt de leerling geplaatst in de vmbo-t/havoklas.

3.4**Beoordeling van onderwijsresultaten in het VO****Feit:**

Wanneer de Inspectie van het Onderwijs tijdens een onderzoek op een VO-school de standaard OR1 Resultaten beoordeelt, speelt onder andere de indicator "positie in leerjaar 3 ten opzichte van het advies van de basisschool" een rol. De inspectie baseert zij zich hiervoor op het oorspronkelijke advies van de basisschool en niet op het bijgestelde advies na de doorstroomtoets.

De Inspectie van het Onderwijs vergelijkt het oorspronkelijke advies van de basisschool met onderwijspositie in leerjaar 3 als volgt: "Leerlingen waarbij de onderwijspositie in leerjaar 3 hoger is dan het (oorspronkelijke) schooladvies krijgen de score +1. Leerlingen met een lagere onderwijspositie krijgen de score -1. Voor leerlingen met een dubbel advies geldt dat als zij in leerjaar 3 onderwijs volgen op het laagste niveau van de dubbel advies dat zij 'neutraal' meetellen (score 0). Komt deze leerling in leerjaar 3 op het hoogste niveau van dat dubbele advies, dan telt de leerling positief mee (score +1)."

Het onderwijsresultatenmodel van de inspectie staat kansrijk adviseren dus niet in de weg.

Fabel:

"Als de basisschool het schooladvies naar boven bijstelt op grond van een hoger advies van de doorstroomtoets, heeft dat consequenties voor de berekening van de onderwijsresultaten in het VO."

Dit klopt niet. Een veelgehoorde misvatting is dat zowel PO-scholen als VO-scholen denken dat de Inspectie van het Onderwijs bij de berekening van onderwijsresultaten uitgaat van het omhoog bijgestelde schooladvies na de doorstroomtoets. PO-scholen geven aan dat VO-scholen er vanwege die reden niet blij mee zijn dat een PO-school het advies omhoog bijstelt en PO-scholen zijn daardoor terughoudend in het omhoog bijstellen van adviezen. Dat is dus niet nodig. De onderwijspositie in leerjaar 3 ten opzichte van het advies van het PO gaat uit van het schooladvies voor de doorstroomtoets. En het is vanzelfsprekend het meest wenselijk dat dat advies al het best voorspellende en kansrijke advies is dat bij de leerling past.

Voorbeelden:

Voorbeelden van de berekening van de onderwijspositie na 3 jaar wanneer een

dubbelschooladvies havo/vwo bijgesteld moet worden (tenzij het niet in het belang van de leerling is) doordat de leerling als advies op de doorstroomtoets vwo heeft:

- a) De PO-school besluit het advies wel bij te stellen naar vwo en de leerling wordt in het VO in een vwo-klas geplaatst. Als de leerling in leerjaar 3 nog steeds op het vwo zit, telt de leerling positief mee (score +1).
- b) De PO-school besluit het advies wel bij te stellen naar vwo en leerling zit in 3 VO op havo. Deze leerling telt 'neutraal' mee (score 0).
- c) De PO-school besluit het advies niet bij te stellen (omdat het niet in het belang van de leerling is) en de leerling wordt in het VO in een havo/vwo-brugklas geplaatst. De leerling komt in leerjaar 3 op het havo-niveau terecht. Deze leerling telt 'neutraal' mee (score 0).

Voorbeelden van de berekening van de onderwijspositie na 3 jaar wanneer een enkel schooladvies vmbo-k bijgesteld moet worden (tenzij het niet in het belang van de leerling is) doordat de leerling als advies op de doorstroomtoets vmbo-gt/havo heeft:

- a) De PO-school besluit het advies wel bij te stellen naar vmbo-gt en de leerling wordt in het VO in een vmbo-gt-klas geplaatst. Als de leerling in leerjaar 3 nog steeds op vmbo-gt-niveau zit, telt de leerling positief mee (score +1).
- b) De PO-school besluit het advies wel bij te stellen en de leerling komt in leerjaar 3 toch op het vmbo-k-niveau terecht. Deze leerling telt 'neutraal' mee (score 0).
- c) De PO-school besluit het advies niet bij te stellen (omdat het niet in het belang van de leerling is) en de leerling komt in leerjaar 3 op het vmbo-k-niveau terecht. Deze leerling telt 'neutraal' mee (score 0).

Het naar boven bijstellen van het advies heeft dus sowieso geen negatieve gevolgen voor de VO-school. De leerling telt als 'neutraal' mee als de leerling op het schooladvies voor de doorstroomtoets uitkomt. Als het advies wel wordt bijgesteld krijgt de leerling het aanbod van een hoger niveau en krijgt de leerling meer kansen om het hogere niveau te halen. Dat telt juist positief mee voor het VO.

3.5 Opstromen en afstromen

Feit:

In de praktijk wordt vaak verondersteld dat leerlingen relatief makkelijk kunnen opstromen naar een hoger onderwijsniveau. In de praktijk is het echter makkelijker voor leerlingen om af te stromen dan op te stromen. Daarom doet de overheid een beroep op kansrijk adviseren, om iedereen de kans te bieden om het optimale te bereiken.

Fabel:

"Je kunt een leerling beter een 'voorzichtig' schooladvies geven, zodat hij of zij op kan stromen in het VO en succeservaringen kan opdoen."

Dit klopt niet per definitie. Opstromen is niet eenvoudig. Dat hangt mede af van de opstroomregels van scholen. Veelal zijn deze regels 'streng' en aan harde cijfereisen gebonden.

Daarnaast zien we in de praktijk regelmatig dat het aanbod in een brede brugklas gericht is op het laagste niveau en daardoor te weinig aansluit op de onderwijsbehoeftes van de leerlingen van het hogere niveau.

Toelichting:

Wanneer een basisschool 'voorzichtig' adviseert, kan een argument zijn dat leerlingen eerst wat moeten groeien in hun zelfvertrouwen en dat ze daarna eventueel kunnen doorstromen naar een hoger onderwijsniveau. Voor sommige leerlingen is dat een valide argument, maar er zijn grote verschillen tussen individuele kinderen. Het kan zijn dat leerlingen die 'voorzichtig' geplaatst worden het missen om zich op te trekken aan de sterkere leerlingen of zich gaan gedragen naar het laagste niveau en daardoor gaan onderpresteren. Onder advisering of onderplaatsing kan ook demotiverend werken en daardoor kinderen belemmeren om op te stromen, terwijl uitdaging juist motiverend kan werken.

Het is daarnaast van belang dat de basisschool kennis heeft van de overgangseisen na de brugklas op de desbetreffende VO-school. Zo moeten leerlingen bijvoorbeeld op sommige VO-scholen een gemiddeld cijfer 8 hebben om vanuit een gemengde brugklas naar het hoogste niveau door te stromen. Dit betekent dat een leerling in een vmbo-t/havo-klas gemiddeld een 8 moet staan om naar de havo te kunnen doorstromen, terwijl als diezelfde leerling in een havo-klas of een havo/vwo brugklas zou zitten, deze met een 6 gemiddeld naar de havo zou kunnen doorstromen. Te strikte overgangsnormen en een sterke gerichtheid op cijfers kunnen het bieden van kansen in de weg staan, omdat de focus minder ligt op de potentie van de leerling.

Wanneer een leerling in het 3e leerjaar een niveau hoger zit dan het oorspronkelijke schooladvies dan ziet de inspectie dat als opstroom. Het tegenovergestelde geldt ook: als een leerling in het 3e leerjaar een niveau lager zit dan het oorspronkelijke schooladvies, dan ziet de inspectie dit als afstroom.

Bij veel opstroom is het belangrijk dat de basisschool zijn adviesprocedure goed onder de loep neemt. Mogelijk is er te weinig sprake van kansrijk adviseren. Bij veel afstroom is het van belang dat zowel de basisschool als de VO-school het proces goed evalueren. Mogelijk heeft de basisschool te hoog geadviseerd of de VO-school te weinig ingespeeld op de onderwijsbehoeftes van de leerlingen.

3.6 Informatie over vervolgsucces in het VO

Feit:

Voor basisscholen is het van belang om informatie te krijgen over het vervolgsucces van hun oud-leerlingen in het VO. Dit helpt hen namelijk bij het systematisch evalueren en verbeteren van het adviesproces. Ook helpt het bij het bepalen of er een goede doorgaande lijn is naar het VO en het aanbod voldoende aansluit. Basisscholen kunnen op verschillende manieren gegevens verzamelen over de schoolloopbaan van hun oud-leerlingen in het voortgezet onderwijs om hun adviesproces te evalueren en verbeteren.

Fabel:

"PO-scholen hebben geen gegevens van oud-leerlingen over de schoolloopbanen op het VO vanwege de privacywetgeving (AVG)."

Dit is niet waar. Er zijn verschillende informatiebronnen die we hieronder zullen beschrijven.

Daarnaast kan het VO toestemming aan de ouders vragen voor het delen met de basisschool van gegevens van leerlingen over de schoolloopbaan. Op schoolniveau

mogen VO-scholen altijd gegevens delen. Het gaat hier namelijk om gegevens die niet te traceren zijn naar individuen.

Toelichting:

PO-scholen hebben onder andere de beschikking over de volgende informatiebronnen:

- Duo zakelijk:
Schoolbesturen krijgen jaarlijks in Mijn DUO het bestand 'Schooladvies en niveau VO'. De PO-scholen ontvangen bestanden voor de evaluatie van het schooladvies met daarin per oud-leerling de plaatsing in de eerste drie leerjaren in het VO. In die bestanden staan zowel het schooladvies als het bijgestelde advies na de doorstroomtoets (waar dat van toepassing was).
- Nationaal Cohortonderzoek (NCO):
Het NCO publiceert jaarlijks de rapportage 'Hoe gaat het met uw oud-leerlingen?'. Deze rapportage toont (op groepsniveau) de prestaties van oud-leerlingen in het vervolgonderwijs en maakt inzichtelijk hoe een school het doet in vergelijking met het landelijk gemiddelde en met andere scholen die op de school lijken.
- Scholen op de Kaart:
De gegevens van DUO zijn ook op hoofdlijnen inzichtelijk vorm gegeven op de website Scholen op de kaart / Vensters PO. Hier is voor iedereen toegankelijk wat het vervolgsucces is op schoolniveau in het 1e en 3e jaar. Deze informatie is geënt op het oorspronkelijke schooladvies zoals scholen dat voor 1 maart hebben doorgegeven aan BRON.

4 Afsluitend

Deze feiten en fabels willen we graag onder de aandacht brengen bij PO-besturen en scholen, VO-besturen en scholen, de PO-raad, VO-raad en beleidsmakers. Een volgende stap kan zijn om deze feiten en fabels ook te vertalen naar adviezen.

4.1 Informatiebronnen

- SLO en OCW, De overstap van PO naar VO, handreiking schooladvisering: [Handreiking schooladvisering po-vo - SLO](#)
- Rijksoverheid, Handreiking kansrijke doorstroom na de brugklas: [Handreiking Kansrijke doorstroom na de brugklas | Brochure | Rijksoverheid.nl](#)
- Rijksoverheid: [Schooladvies toelating voortgezet onderwijs | Schooladvies en doorstroomtoets basisschool | Rijksoverheid.nl](#)
- Inspectie van het Onderwijs: [Eerste uitkomsten doorstroomonderzoek po schoolloopbanen | Primair onderwijs | Inspectie van het onderwijs \(Inspectie van het Onderwijs.nl\)](#)
- Inspectie van het onderwijs: [Indicatoren | Onderwijsresultatenmodel voortgezet onderwijs | Inspectie van het onderwijs \(Inspectie van het Onderwijs.nl\)](#)
- PO-raad: [Veelgestelde vragen | PO-Raad \(poraad.nl\)](#)
- PO-raad: [PO-Raad herhaalt oproep voor kansrijk adviseren | PO-Raad \(poraad.nl\)](#)
- Wetgeving: [wetten.nl - Regeling - Inrichtingsbesluit WVO - BWBR0005946 \(overheid.nl\)](#)

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.Inspectie van het Onderwijs.nl

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden vanaf de website van de Inspectie van het Onderwijs: www.Inspectie van het Onderwijs.nl.

© Inspectie van het Onderwijs | Oorspronkelijke publicatiedatum januari 2022
Actualisatie oktober 2024